

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמוד
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הזראה"

שבנות מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

ד' מינים

אחר סוכות

שמייטה

בקשה:

נא לשלוח לכמה שיותר אנשים כדי שיגיע הלכות אלו לבתי בני ישראל, לתועלת הציבור, וכך יש לכם יד בהפצת תורה ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

לתרומות

ליקוטי ופסקי הלכות

"חוקי היום"

ותלמודם
"תלמידי הגאון"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

276

פ' בראשית תשפ"ג

חפצי מצוה אחרי סוכות - שמיטה

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

דיני חפצי מצוה של סוכות אחרי סוכות

דין סכך אחר סוכות

- א. לשים סכך באשפה. סכך, בשעת עשיית המצוה בימי סוכות אסור להשתמש בהן שלא לצורך מצוה, אבל לאחר ימי סוכות מותר להשתמש בהן לצורך עצמו בדבר שלא מגונה, ולכן לאחר ימי סוכות אין לזרוק הסכך בידים לאשפה שאין הוא דרך כבוד לדבר שנעשה בו מצוה (מ"ב סי' כ"א סק"ז), אבל מותר לשים הסכך ליד האשפה אע"פ שבסוף הם יזרקו לאשפה ע"י אחרים מאספי האשפה (ע"פ מ"ב שם סק"ז, שו"ת מקדש ישראל סי' צ"ח) ובלבד שלא יהיה באופן שאנשים יבואו לדרוך עליהן כדלהלן.
- ב. לדרוך על סכך. אין לדרוך או לפסוע על סכך אחר סוכות דתשמישי קדושה הן ואין לנהוג בהן בביזיון, ולכן אין לזרוק הסכך במקום שרגילין רבים לפסוע שם שהרי הוא מביא הסכך לידי ביזיון (מ"ב סי' תרל"ח סק"ד).
- ג. סכך מעוטף. אם הסכך נמצא מעוטף בשקית, כגון שזורק סכך של קיינעס שנתלע או שנתעפש בתוך אריזתו, מותר לזרוק לאשפה באופן שאין חשש שיתגלה הסכך באשפה (הגר"נ קרליץ, חוט שני סוכות עמ' רל"ד).
- ד. להשתמש בסכך קיינעס למחיצה. לאחר סוכות מותר להשתמש בסכך קיינעס שהשתמש בו למצוה ולעשותו למחיצה כגון לשים אותו סביב חצרו או מרפסת כמחיצה שאין זה תשמיש מגונה.

אריזת הסכך לשנה הבא

- ה. כשאורזים הסכך של קיינעס וכדומה לשנה הבא, כדי למנוע מהסכך עובש, כדאי לארוז הסכך כשהוא יבש לגמרי, שאם הוא רטוב קצת, אז יתכן שעד שנה הבא יעבש, ובשעות הבוקר בדרך כלל הסכך רטוב קצת מהטל, ולכן כדאי להורידו מגג הסוכה רק אחרי כמה שעות שהיה בשמש והתייבש לגמרי, וכן במקומות שירד גשם, יודא לארוז אותם רק כשהם יבשים לגמרי.

- ו. וכן עצה טובה לעטוף כל הסכך של קיינעס עם ניילון נצמד באופן הרמטי כדי למנוע ולמעט החזרת חרקים, וכן לשמור אותו במקום יבש.

נוי סוכה אחר סוכות

- ז. לאחר סוכות אין להשתמש בנוי סוכה לתשמיש בזוי, וע"כ אם תלה פירות לנוי סוכה כגון רימונים, אתרוגים או תמרים, כל שראויים לאכילה יאכלם, ואם לאו לא יזרקם בדרך ביזיון אלא יניחם בשקית ויזרקם.

ד' מינים אחר סוכות

- ח. אתרוג. לאחר שנגמר חג הסוכות מותר ליהנות מהאתרוג שבירכו עליו בסוכות ומותר גם באכילה אבל אסור לנהוג בו בזיון, ויש שנהגו לעשות מרקחת לליל ט"ו בשבט (ליקוטי מהר"ח, כף החיים סי' תרס"ד ס"ק ס'), ויש שנוהגים לתת ממנה לאשה המקשה לילד לסגולה (שם).
- ט. לולב. יש שנהגו לשרוף הלולב ערב פסח עם החמץ כדי לעשות בו מצוה נוספת, ויש שנוהגים להחזיקו בבית משום שמירה (חיד"א בספרו ככר לאדון, סדר היום) ואין בו קדושת שביעית (שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' ק', שו"ת שבת הלוי ח"א סי' קפ"א, דרך אמונה פ"א סקפ"ו).

הושענות

- י. על ארון הקודש. יש שנוהגים להניחם מעל ארון הקודש בבית הכנסת (בעל תוס' יו"ט, מלבושי יו"ט על הלבוש, שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' ב"ג), ואין זה ביזיון לארון הקודש משום לב ב"ד מתנה כדי שיוכלו לקיים המנהג.

יא. לשמירה. ויש שלוקחים ההושענות ומצניעים אותם לשמירת הבית (התניא הקדמון סי' פ"ו) או לשמירת דרכים (מנורת המאור נר ג' כלל ד').

לאחר שנת השמיטה

לולב הדסים וערבות

- יב. לולב. רוב הפוסקים נוקטים שאין קדושת שמיטה חלה על לולב, ולכן אין עליהם שום הגבלות לאחר סוכות שבסוף שנת השמיטה, וינהג בהם ככל שנה בדקדוק שלא יעשו בהם תשמיש בזוי כנ"ל (אות ט), ומותר לשרפו בערב פסח בשריפת חמץ כנהוג.
- יג. הדסים. כמה פוסקים חששו שיש קדושת שביעית בהדסים מפני הריח שבהם (ספק בירושלמי פ"ז, א', שו"ת משנת יוסף ח"א סכ"ד), מ"מ רוב הפוסקים נוקטים שמאחר שהיום אין הדסים ניטעים להריח אלא לקיים בו מצות ד' מינים, אין בהם קדושת שביעית (חזו"א), ולכן אין להם שום דינים אחרי סוכות של שמיטה.
- יד. ערבות. אין שום קדושת שביעית על ערבות לכל הדיעות.

סכך

- טו. גם אלו שהשתמשו בענפי דקל לסכך, אין שום קדושה על הענפים וינהג בהם ככל שנה וכן"ל, ולכן מותר לשים אותם ליד האשפה אע"פ שגורם להם שיזרקו, כל שאינו עושה כן בידים משום ביזוי מצוה וכן"ל (אות א').

אתרוגי מצוה לאחר שנת השמיטה

הצנעת האתרוג לאחר החג

- טז. פירות שביעית אין חיוב דוקא לאוכלם, והאיסור הוא רק להפסידם בידים או לגרום או למהר הפסדם, לכן אתרוגים של שמיטה, אם רוצים אפשר לאכלם או לבשלם וינהוג בהם קדושת שביעית, אבל אין חיוב לאכלם.
- יז. לאחר ימי החג, יש להצניע את האתרוג במקום שמור עד שיצטמק ויתקשה ויבוא לשלב שאינו ראוי לאכילה מעצמו שהוא בסוף החורף ואז אפשר לזרוקם בתוך שקית, אבל לא ישימם במקום שחום השמש יפסיד אותם, שלא יבוא לידי הפסד בידים, וכן לא ישליך את האתרוג במקום כל שהוא, שיפסד או ירקב שם.
- יח. גם האתרוגים שנתלו בסוכה לנוי כשהיו בהם קדושת שביעית (והוא מותר ע"י גליון 273 אות מ"ג), יש להצניעם במקום משומר, או להכניסם כאוכל ולנהוג בהם קדושה בהתאם.

מרקחת וריבת אתרוג [Esrog Jam/Jelly]

- יט. פירות שביעית מותר לאכלם ולהכניסם רק בדרך שדרך בני אדם להכין אותם סוג פירות כמו שהבאנו (גליון חוקי חיים 264 אות כ"ח), ומותר להכין ריבה מאתרוגי שביעית, כיון שרבים נוהגים להכניסה ולאכלה בדרך זה (מור"ר בשו"ת שבת הקהתי ח"ג ועוד).
- כ. מים של הבישול. הדרך להכין ריבה מאתרוג הוא שמבשלים את אתרוגים במים, ואח"כ שופכים המים ושוב מבשלים את אתרוגים במים טריים וחוזרים על זה בערך ששה פעמים עד שמתרככים ואז מבשלים שוב עם סוכר עד שהמים מתאדים. כשמבשלים אתרוגים של שביעית, המים שמבשלים בהם אתרוגים לא צריכים לנהוג בהם קדושת שביעית ואפשר לשופכם, מאחר שהמים הם מרים ואינם ראויים לאכילה כלל (בעל משנת יוסף).

כא. **ברכה**. כשאוכלים מרקחת אתרוג לבד, מברכים עליו 'בורא פרי העץ' (ש"ת שבט הלוי ח"א סי' נ"ד).

כב. **שהחינו**. כשאוכלים ריבת אתרוג, אין מברכים עליו ברכת שהחינו אפילו אם לא אכלו לזמן מרובה, שהרי כבר בירך שהחינו על נטילתו ביום ראשון של חג הסוכות (ש"ת אלף לך שלמה או"ח סי' צ"ב).

כג. ועוד טעם משום שאתרוג הוא פרי שנמצא על העץ משנה לשנה וממילא אינו פרי חדש.

נגיסת הפיטום למעוברת

כד. יש מנהג קדום לאשה מעוברת ביום הושענא רבה לנגוס הפיטום של אתרוג שקיימו בו המצוה ואח"כ לחלק צדקה לעניים ולומר נוסח תפילה 'רבונו של עולם וכו' הובא בספר חיים וברכה (אות רכ"ח בשם הנזיר שמשון), והוא סגולה לנשים מעוברות שיעלה הריונם בנקל, ומבואר מלשון התפלה שגם בלעו את הפיטום.

כה. **הוקצה למצוותו**. אבל יש פוסקים שהעירו על זה שהרי אסור ליהנות מאתרוג של מצוה כל יום ז' משום שהוקצה למצוותו כל היום (שו"ע סי' תרס"ה ס"א) אפילו לאחר שנעשית בו מצוה (מ"ב סק"א), ולכן כתבו שאסור לעשות כן (דרכי חיים ושלום אות תשצ"ו).

כו. **עצות לקיים המנהג**. אמנם יש שנתנו עצות לקיים המנהג, והוא שאם האשה רק נוגסת הפיטום ואז פולטה ואינה בולעה אזי אין זה נקרא שנהנית מהאתרוג (הגר"ח קנייבסקי תורת המועדים סי' תרס"ד סק"ג אות ה').

כז. עוד עצה שיש לעשותו לאחר שמחת תורה שאז לכו"ע אפשר גם לבלוע הפיטום, שהרי אינו מבואר שצריך לעשותו דוקא ביום הושענא רבה.

כח. **באתרוג של שמיטה**. דנו הפוסקים אם אפשר לקיים מנהג זה באתרוג של שמיטה שהרי בנגיסת הפיטום אין זה דרך אכילתו, וגם כשאינו אוכל שאר האתרוג הרי הוא מפסיד שאר הפרי שימהר להתקלקל.

כט. באתרוג שהפיטום הוא כעץ היוצא מראש האתרוג, אז הסכמת הפוסקים שאין בעץ של פרי קדושה ויכול לקיים המנהג לנגוס הפיטום כרגיל (היכל הוראה ח"ג הוראה ק"ט), אבל באתרוג שגם הפיטום הוא חלק מבשר הפרי כגון באתרוג מרוקאי (עי' כף החיים סי' תרמ"ח סקמ"ח שעשה חילוק זה לגבי ניטל הפיטום), אין לנגוס הפיטום שהרי אין זה דרך אכילתו, ואפילו אם אינה בולעתו מ"מ מפסידה שאר הפרי בזה כשאין דעתה לאכול או לבשל השאר.

חיוב ביעור באתרוג של שביעית

דין ביעור

ל. מי שיש לו פירות שביעית ברשותו או בביתו, חייב להוציאם מביתו ולבערם, בזמן שכלה היבול של אותו מין פרי מהשדה, היינו שכבר אי אפשר להשיגו בשדות או בחנויות (שביעית פ"ט ב'), ותאריך זמן זה משתנה ממין אחד למשנהו, וכל מין ומין צריך לבער בזמן שהוא כלה מהשדה.

לא. **הפירות מותרים לאחר ביעור**. רוב הפוסקים ס"ל וכך נוקטים להלכה שאחרי הפקרת פירות כדין יכול שוב לזכות בהם ולאכלם ואינם נאסרים באכילה, לכן צריך כל אחד להוציא הפירות מרשותו לרשות הרבים ולהפקירם לכל אדם בפני שלשה אנשים שאינם פסולים לעדות, אמנם הזוכה בהם יכול לקחתם ולאוכלם עכ"פ בקדושת שביעית, אף לאחר שעת הביעור (תוס' פסחים דף נ"ב ע"ב ד"ה מתבערים, רמב"ן פ' בהר כ"ה, ז' חזו"א סי' י"א סק"ז). גם בעל הפירות עצמו יכול לחזור ולזכות בפירותיו לאחר שהוציאם לרשות הרבים והפקירם, ויחזור ויכניסם לביתו ויאכלם כל זמן שירצה.

לב. **פירות שלא נתבערו**. פירות שלא נתבערו ולא הופקרו כדין בשעת הביעור, אסורים בהנאה לעולם, ולא יועיל לחזור ולהפקירם לאחר שעת הביעור (רמב"ן שם, חזו"א סי' כ"ו סדר השביעית אות א').

כמות פירות הצריך ביעור

לג. אדם שיש לו מזון ג' סעודות או פחות מכך, אינו צריך לבערם (חזו"א הובא בס' שנת השבע י"ט, ה' הגריש"א), ומשערים שיעור ג' סעודות לכל אחד מבני ביתו (משנה פ"ט מ"ח). אתרוג אחד הוא פחות משיעור ג' סעודות לאדם אחד, ולכן מי שיש לו רק אתרוג אחד של שמיטה אינו חייב בביעור כלל, וכן הוא לכל בני ביתו.

פירות אוצר בית דין

לד. **במחסני אוצר בית דין**. אתרוגים שעדיין נשארו במחסני 'אוצר בית דין' בשעת הביעור, פטורים מן הביעור, כיון שהרי הם כמבוערים ונמצאים ברשות כל ישראל (רמב"ן עה"ת ויקרא כ"ה, ז', חזו"א י"א, ז'), וכן קופסאות האתרוגים שעדיין נמצאים אצל אלו שמחלקים אותם וגבו רק ההוצאות, גם זה נחשב שעדיין הם אצל שלוחי בית דין ופטורים מן הביעור.

לה. **אצל אדם פרטי**. אמנם אתרוגי אוצר בית דין שכבר נמצאים אצל אדם פרטי וזכה בהם כבר, חייבים בביעור בהגיע זמנם, שהרי כבר אינם הפקר (ש"ת משנת יוסף ח"ב סי"ט).

זמן ביעור לפירות שונות

לו. זמן הביעור המדויק משתנה בין פרי לפרי, יש מינים שקבעו לנו חז"ל זמן ביעורם, כגון תאנים ביום ראשון של חנוכה, תמרים בפורים דפרזים, ענבים ויין ביו"ט ראשון של פסח, וזיתים ושמן זית בשבועות (גמ' פסחים דף נ"ג ע"א, רמב"ם פ"ז ה"א).

לז. **רוב פירות**. אמנם רוב הפירות קשה לקבוע יום ביעור מדויק משום שאין המציאות ברורה, וגם אין אנו בקיאים במקומות של ג' ארצות, אבל בדרך כלל יש לרוב פירות תקופה מסופקת, שלפני הזמן המסופק ודאי אינו הזמן, ואחר תקופת המסופק ודאי הוא הזמן, אבל בין תחילת וסוף הזמן הוי תקופת הספק.

לח. **עצות לקיים ביעור בפרי שיש לו תקופת ספק**. י"א שצריך להוציאם כל יום מביתו ולהפקירם ושוב לחזור ולזכות בהם מאחר שכל יום הוא ספק אם אותו יום הוא זמן הביעור (חזו"א סי' כ"ו סדר השביעית אות ה'), וי"א עצה אחרת להפקירם בחוץ ביום הראשון של תקופת הספק, ולכוון שאינו רוצה לזכות בהם עד היום האחרון (חזו"א שם, דרך אמונה פ"ז צה"ה"ל סק"ט). ויש שהקילו להפקיר רק ביום האחרון מאחר שאין בדעתו להשהותם לאכול בעצמו אלא כדי לבער בזמן שידוע שבדאי כלו לחיה מן השדה (שמיטה כהלכתה פ"ג ס"א מגדולי ירושלים).

זמן ביעור של אתרוג

לט. **אין זמן ביעור מצוי**. נחלקו הפוסקים מתי זמן ביעור של אתרוג. י"א שאין מצוי לו זמן ביעור משום שמתקיים על העץ ב' וג' שנים, ואף שהחלקאים קוטפים לאחר סוכות את כל האתרוגים שנשארו על העצים, מ"מ כיון שאילו היו קיימים היו מתקיימים ב' וג' שנים, גם כיום אמרינן שלא כלו אלו לחיה (רידב"ז פ"ח סי"ג).

מ. **חודש שבט**. הרבה אחרונים נקטו שזמן ביעור של אתרוג הוא בחודש שבט (ספר דיני שביעית כ"א, ג'), וכמה פוסקים הבינו שזאת אומרת בט"ו בשבט, ויש שהבינו שהוא לאחר חודש שבט (בית דוד ח"ב פ"ג אות ג').

מא. **ערב סוכות**. ויש שנקטו שהוא עוד קודם סוכות של שמינית (אג"מ ח"ט סי' נ"ג).

מב. **מחמת ספק**. יש שהורו שיש לאכלם מיד אחרי סוכות ולא להשהותם כלל, מחמת הספק הגדול מתי הוא זמן ביעורם (ש"ת זכר שמחה סי' ר"ז), וכדי שלא יצטרך להפקירם כל יום מחמת הספק כנ"ל (אות ל"ח).

אתרוגים שהוצאו לחוץ לארץ

מג. כבר כתבנו אודות צדדי האיסור והיתר בהוצאת אתרוגי שמיטה לחו"ל (עי' גליון 273 אות ל"ט), וטעמי האיסור הם שלא יתחלפו בפירות חו"ל, או משום מעלה שעשו, או משום החיוב ביעור. והבאנו צדדי היתר משום קיום מצות ד' מינים, אבל ודאי גם אתרוג שיצא לחו"ל, גם בהיותו בחו"ל חייב בביעור לפי הכללים הנ"ל וכשיש לאדם אחד כמה אתרוגים צריך הוא לבערם בזמן, ויש גם שהעדיפו שיחזיר אתרוגים לא"י כדי לקיים הביעור בא"י, אמנם כשיש רק אתרוג אחד לכל אחד מבני הבית, פטור מביעור כנ"ל (אות ל"ג).

ביעור בריבת אתרוגים

מד. גם כשעשו ריבת אתרוגים בקדושת שביעית (לעיל אות י"ט), צריכים להקפיד על כללי דיני ביעור, ולכן כשיש כמות של ריבה יותר מהשיעור לכל אחד מבני ביתו, צריך לחלק לאחיהם שיהיה פחות משיעור לכל אחד, או לבער כדין, לפני זמן הביעור ושוב לזכות בו, ומאחר שזמן הביעור הוא בספק, יש להשתמש באחד מעצות הנ"ל (אות ל"ח).

הגליון נתרם ע"י ידידנו הרב ר' **הנוד בלייער** שליט"א מח"ס 'חלב כהלכתה' ומיז"ן עיר מנשסטר לרגל הכנסת בנו היקר כמר **משה** ני"ו לעול התורה והמצוות - שיוכה לרוות הרבה נחת ממנו ומכל יוצאי תלציו מתוך מנחת הנפש והמשך הצלחה מרובה וסייעתא דשמיא ברכת מול טוב שגורה לאביו הרב ר' **נפתלי צבי בלייער** הי"ו ולחמיו הרב ר' **שלמה קאפל** הי"ו

נתרם ע"י ידידנו ראש וראשון לכל דבר שבקדושה ועומד לימין המערכת 'חוקי חיים' בלונדון הרב ר' **אבי הכהן יודייקין** הי"ו אב"י נולדרס נרין לונדון לרגל הכנסת בנו הבח' **משה יוסף** הכהן ני"ו לעול המצוות עלייה לתורה וקידושא רבה יתקיים בשבת פ' בראשית בבית המדרש 'אהל משה' לונדון